

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกกก่อนปี พุทธศักราช 2504 สภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกกหลังมีแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504-2550) และการปรับตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้าน กก ในลักษณะของพัฒนาการทางเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงภายใต้มิติของเวลา แล้วจึง อธิบายถึงการปรับตัวทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลานั้น โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลซึ่งได้มาจาก คำสัมภาษณ์ และคำบอกเล่าของผู้คนในชุมชนเอง เป็นหลักฐานที่ได้มาจากปากคำของคนใน ท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บข้อมูลได้ใช้การสัมภาษณ์ทั้งที่ เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบ ไม่มีส่วนร่วม แล้วจึงนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description)

การศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกก หมู่ที่ 1 ตำบลกก อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาสภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกก ก่อนปีพุทธศักราช 2504
2. ศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกกหลังมีแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504 - 2550)
3. ศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกก

บทสรุป

ชุมชนบ้านกกเป็นชุมชนชานเมืองของจังหวัดสุโขทัย ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองสุโขทัยทาง ทิศตะวันออกประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำยมทางทิศตะวันออก สภาพพื้นที่มี ลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ในแง่ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านกกมีหลักฐานปรากฏอยู่ในเอกสารและ จดหมายเหตุ (ข้อมูลจาก คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ 2542) แสดงถึงว่า ชุมชนแห่งนี้มีมาตั้งแต่ราวสมัยสุโขทัยตอนปลาย ชุมชนบ้านกกเคยเจริญมากที่ของภาคเหนือ ตอนล่างแล้วเสื่อมลงไปตามสภาพของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง

บ้านกกหมู่ที่ 1 ตั้งอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกก ชุมชนบ้านกกมีแม่น้ำสายสำคัญ ไหลผ่านเป็นแหล่งที่มีปลาชุกชุมมาก โดยเฉพาะในช่วงที่มีน้ำหลาก แรกเริ่มเดิมทีอำเภอกงไกรลาศ ตั้งอยู่บนหัวเกาะตรงกันข้ามกับหน้าวัดกงไกรลาศ เป็นที่ตั้งของอำเภอกงไกรลาศในพื้นที่ของหมู่ที่ 1

ตำบลกง อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย จึงเป็นหมู่บ้านแรกของตำบลกงมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ มีกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดรวม 5 คน กำนันคนแรกชื่อว่า กำนันจำปี พูนสวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันชื่อว่า ผู้ใหญ่ฐิทธิ ทองรอด ลักษณะภูมิประเทศ อากาศร้อนชื้น ฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมทั้งพื้นที่การเกษตรและบ้านเรือนของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำยม ลักษณะประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพดั้งเดิมของชุมชนบ้านกง คิดเป็นร้อยละ 95 ส่วนที่เหลือคือ คนจีน และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 5 โดยสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่ริมสองฝั่งของแม่น้ำยมเป็นหลัก มีครัวเรือนทั้งหมด 117 ครัวเรือน ประชากรชาย 194 ประชากรหญิง 183 รวมเป็น 337 คน ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 40,000 บาท/คนปี

ลักษณะการประกอบอาชีพของคนบ้านกง ร้อยละ 90 ทำการประมงน้ำจืด กับการทำนา และประกอบอาชีพอย่างอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 10 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้านเท่ากับ 39,105 บาท และผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของหมู่บ้านคือ น้ำปลาจากปลาสร้อย ปลาร้า ปลาสดชนิดต่างๆ ขนมหอมม่วง ทองพับ กล้วยตากอบน้ำผึ้ง กล้วยอบเนย มันฉาบ เผือกฉาบ ขนมหึง เผือกเส้น มันแผ่น มันเส้น เผือกแผ่น ปลาเกลือ

ในอดีตชุมชนบ้านกงมีสภาพทางเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมทั่วไป ทำการประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก แรงงานและที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่การทำประมง การทำนาปลูกข้าว เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ ส่วนผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคแล้วจึงนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอื่นๆ จากชุมชนใกล้เคียง นอกจากทำการประมง ทำนาปลูกข้าวแล้วชาวบ้านชุมชนบ้านกงจะปลูกพืชอื่นๆ เพื่อการบริโภคเองภายในครอบครัวอีกเช่น พืชเหล่านั้นได้แก่ กล้วย มะเขือ ต้นขี้เหล็ก สะเดา พริก ต้นแค และพืชสวนครัวต่างๆ ส่วนผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีแต่ไม่พอต่อความเป็นอยู่จะประกอบอาชีพรับจ้าง เช่น การรับจ้างตัดหัวปลาจะได้ค่าจ้างวันละ 400 - 500 บาท/วัน เมื่อในอดีตแต่ในปัจจุบันน้ำแม่น้ำยมแห้งแล้งมากในช่วงฤดูแล้งจะได้ค่าจ้างตัดหัวปลารวันละ 100 - 150 บาท/วันเท่านั้น ส่วนบางคนก็จะไปรับจ้างทำงานในไร่ นา เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการประกอบอาชีพที่ไม่ต้องมีที่ดินเป็นของตนเอง เช่น การทำงานโรงงาน โรงสีข้าว การทำน้ำตาลจากต้นตาล รับจ้างดำนา เกี่ยวข้าว ปลูกแตงโม แตงไทย ข้าวโพด ปลูกถั่วฝักยาว เป็นต้น

ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ชาวชุมชนบ้านกงในอดีตมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมและพิธีกรรมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตร พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับสังคมและพิธีกรรมในรอบปี

สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกงก่อนปีพุทธศักราช 2504 คือ การเกษตร ทำนา ทำไร่ ทำประมงน้ำจืด เนื่องจากบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านกง มีแม่น้ำลำคลอง และห้วย มาก นอกจากนี้

บางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ในอดีตนั้นชาวบ้านชุมชนบ้านกงที่มีอาชีพทำนาทั้งหมด ประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา เริ่มมีการประกอบอาชีพทำไร่ เช่นไร่อั่วเหลือง มีการเลี้ยงปลาในบ่อเลี้ยง ได้แก่ ปลาตูก ตะเพียน สวาย และมีการทำไร่นาสวนผสม

การทำนาในอดีต เป็นการทำให้ไถบรีดในคร้วเรือน หากมีเหลือก็จะนำมาขายและใช้ แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ชุมชนบ้านกงในอดีตการทำนาใช้วิธีหว่านเพราะสภาพพื้นดินเป็นที่ ลุ่ม น้ำหลากอยู่นานจึงต้องหว่านเหมือนกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นนา ดำ โดยจะปลูกข้าวในที่ดอนซึ่งต้องใช้แรงงานมากกว่านาหว่าน ในปัจจุบันการทำนาของชาวบ้าน ชุมชนบ้านกง ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกข้าวนาหว่านโดยเป็นข้าวหอมมะลิ ประเพณีลงแขกเริ่ม หมดไปแล้วตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2500 โดยเป็นการเปลี่ยนมาเป็นการจ้างแรงงานแทน อาชีพดั้งเดิม ของคนบ้านกร้อยละ 90 ทำการประมงบริเวณริมแม่น้ำยม โดยใช้วิธีการทอดแห ตีอวน ปลาที่ได้ ชุกชุมได้แก่ ปลาเนื้ออ่อน ปลาม้า ปลาชะโด ปลากะพง (เหมือนปลาช่อน) ปลาอิทก (ขนาดใหญ่ เท่าปลาบึก) น้ำหนักตัว 100 – 200 กิโลกรัม และจากการแม่น้ำยมมีความอุดมสมบูรณ์มากมีปลา เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะปลาสร้อยที่ในแต่ละปีจะจับได้เป็น 100 ตัน (ข้อมูลจาก ประมงอำเภอ กงไกรลาศ) ชาวบ้านชุมชนบ้านกงได้พัฒนาแปรรูปปลาสร้อยโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านผลิตเป็น น้ำปลาจากปลาสร้อย อันเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ทำรายได้ให้แก่ชาวบ้านตำบลกง อำเภอ กงไกรลาศ และการทำปลาร้า การทำปลาเกลือ เป็นต้น

สภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกงหลังมีแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504 – 2550) ในพุทธศักราช 2483 มีการสร้างถนนดินเพื่อเดินทาง ไปอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และในพุทธศักราช 2484 มีการพัฒนาเป็นทางลูกรัง ซึ่งเป็น เส้นทางที่ญี่ปุ่นใช้ในการเดินทางไปแม่สอดและต้องพักค้างแรมที่เหมืองช้าง ตำบลป่าแฝก ถนน สายนี้บริเวณสี่แยกบ้านกงเดิมจะใช้ชื่อว่า "สี่แยกบ้านกลาง" ประมาณพุทธศักราช 2496 กรมทาง หลวงได้ทำการลาดยางในถนนสายดังกล่าวเป็นหย่อมๆ และมีการจราจรค่อนข้างแคบ และ นับตั้งแต่พุทธศักราช 2518 เป็นต้นมาได้มีการขยายผิวจราจรจราจรเช่นในปัจจุบัน นับแต่นั้นเป็นต้น มาการเดินทางระหว่างกันทางบกก็เข้ามาสู่ชุมชนบ้านกง ได้ลงผลกระทบต่อการค้าในธุรกิจ ใน แบบดั้งเดิมเป็นอย่างมาก ผู้ที่ประกอบอาชีพที่ชุมชนบ้านกงเริ่มมองหาอาชีพเสริมแบบใหม่เข้ามา เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น เช่น การแปรรูปผลผลิตจากปลาสด มาเป็นน้ำปลา ปลา เกลือ ปลาร้า เป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อปลา แทนการมีอาชีพทำการประมงเหมือนกับในอดีต

การปรับตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกง ในปัจจุบันได้แก่ การทำสวนฝรั่ง ปลูก ถั่วฝักยาว มะระ มะเขือ แตงกวา พริกสดทุกชนิดขายส่งตลาดไท มะเขือเทศสีแดงคล้ำ ส่งขาย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก กรุงเทพมหานคร และส่งไปขายตลาดต่างประเทศคือ

ได้หวั่น และสิ้น การแปรรูปกล้วยน้ำว้า เผือกฉาบ โดยการนำมาอบเนย ส่งขายทั่วไปเป็นการเพิ่ม รายได้ให้กับคนภายในชุมชนบ้านกง ซึ่งต่อมาก็ได้มีการนำกล้วยมาแปรรูปเป็นกล้วยอบเนย กล้วย ฉาบ กล้วยตากพลังแสงอาทิตย์ด้วย โดยส่งไปขายทั่วไปทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ต่อมา ได้มีการทำขนมทองม้วนทองพับ ขนมฝิง อาชีพจักสานที่ทำจากไม้ไผ่สีสุกก็เป็นอาชีพหนึ่งสร้าง รายให้กับชาวชุมชนบ้านกงในปัจจุบัน นอกจากนี้ก็ยังมีอาชีพการทำนาโบ “นาโบ” ก็คือการทำ เฟอร์นิเจอร์ ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านชุมชนบ้านกงนับว่า มีความรู้และมีการพัฒนายอมรับกับความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ชาวชุมชนพยายามปรับตัวเองเพื่อรองรับกับเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ที่จะ เข้ามาในชุมชนในอนาคต ซึ่งจากการที่ชาวบ้านชุมชนบ้านกงยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงหลังมี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 นี้และสามารถคงความเป็นชุมชนดั้งเดิมในอดีตไว้ ได้ก็ด้วยชาวบ้านกงยังมีความผูกพันและสามัคคีกันระหว่างคนภายในชุมชนอย่างมั่นคงนั่นเอง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นพบจากการศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการเศรษฐกิจของชุมชนบ้านกง หมู่ ที่ 1 ตำบลกง อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการ เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนล่าง ของจิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ เศรษฐกิจหมู่บ้านไทย ในอดีต ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และชุมชนหมู่บ้านลุ่มน้ำชาน พบว่าทุกๆ ที่เผชิญกับความ ยากลำบาก แต่หมู่บ้านยังคงดำรงอยู่ หลังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เราได้เห็นขบวนการปรับตัว เพื่อความอยู่รอดของชาวบ้านกิด ขึ้นอยู่โดยทั่วไป ชาวบ้านทั้งรายบุคคลและกลุ่มได้แสดงความสามารถเพื่อรักษาชุมชนของตนไว้ โดยฟื้นฟูหลักการพึ่งพิงตนเองขึ้นมา ซึ่งเคยมีอยู่แต่เสื่อมถอยไปเนื่องจากการพึ่งพิงปัจจัยที่มาจาก ภายนอก ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน ปัญญาชน นักวิชาการ ผู้นำการพัฒนา วิถีปฏิบัติบางอย่างเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย กระจายไปทั่ว เช่น การ ทำเกษตรแบบพอเพียง อุตสาหกรรมครัวเรือนขนาดเล็ก และการใช้เทคโนโลยีขนาดกลาง

สรุป การปรับตัวทางเศรษฐกิจของคนชุมชนบ้านกงใน 3 หัวข้อดังนี้

1. การพัฒนาระบบการผลิต ชุมชนบ้านกงมีการพัฒนาระบบการผลิตจากการผลิตแบบ พอยังชีพ (Sub-sistence) ผลิตเพื่ออยู่เพื่อกินเองภายในครัวเรือน ไม่ได้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนหรือ ค้าขายมาเป็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิต จากการใช้แรงงานคนและสัตว์มา เป็นการนำเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น
2. การขยายตัวด้านการผลิต จากการทำบ้านกงในอดีตมีการผลิตแต่เพียงส่วนน้อย แต่ใน ปัจจุบันต้องมีการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นตามความต้องการของตลาดภายนอกชุมชน และจำนวน

ประชากรที่เพิ่มมากขึ้น การผลิตเพื่อการบริโภคแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีตชุมชนจะอยู่ไม่ได้ เนื่องจากชุมชนบ้านกงในปัจจุบันได้มีการติดต่อด้านขายกับตลาดภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น การผลิตในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนจำนวนมาก การผลิตของชุมชนจึงต้องผลิตเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับกับความต้องการของประชากรที่นับวันจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น

3. การกระจายผลผลิต การที่ผลผลิตมีเพิ่มมากขึ้นการกระจายผลผลิตเป็นสิ่งที่ต้องทำควบคู่ไปกับการผลิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งสำคัญจำเป็นต้องหาตลาดเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับกับจำนวนสินค้าที่มีเป็นจำนวนมาก จากเมื่อก่อนจะผลิตและขายภายในชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว เป็นไปไม่ได้แล้ว ชาวบ้านชุมชนบ้านกงจึงรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ ขึ้น เช่น กลุ่มทำน้ำปลาจากปลาสร้อย กลุ่มทำปลาร้าและปลาเกลือ กลุ่มทำขนมผิง ทอง ม้วน ทองพับ และกลุ่มทำกล้วยตาก ขึ้นเพื่อเป็นการสร้างอำนาจการต่อรองด้านราคาสร้างความเป็นธรรมให้กับชาวบ้านเพื่อจะได้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางได้ในอนาคต ซึ่งจากการที่ได้มีการรวมกลุ่มกันนั้น ทำให้สินค้าของชุมชนบ้านกงสามารถกระจายผลผลิตได้เพิ่มมากขึ้นและขยายไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยทุกภาค โดยสามารถส่งไปขายยังต่างประเทศอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการประกอบอาชีพประมงที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านกงให้ลึกมากกว่านี้
2. ควรมีการศึกษาถึงความคาดหวังและทัศนคติของคนในชุมชนที่มีต่อนโยบายต่างๆ ของภาครัฐที่อาจจะส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง
3. ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนด้านเศรษฐกิจของชุมชน